

CONSIDERAȚII PRIVIND POLITICA BENEFICIALĂ A PAPILOR INOCENȚIU AL VI-LEA, URBAN AL V-LEA ȘI GRIGORE AL XI-LEA ÎN DIECEZA DE ORADEA

Răzvan Mihai NEAGU*

CONSIDERATIONS REGARDING THE BENEFICIAL POLICY OF POPES INNOCENT VI, URBAN V AND GREGORY XI IN THE DIOCESE OF ORADEA

Abstract

This study represents a sequel of our material published in this journal last year, regarding the beneficial policy of pope Clement VI in the diocese of Oradea. The successors of Clement VI, Innocent VI, Urban V and Gregory XI continued his policy and were involved in the distribution of the ecclesiastical benefits in the diocese of Oradea. Thus, this popes granted eleven canonries. All those who were named were subjects of the King of Hungary. There were no allogeneic elements. Most of the canons came from the diocese of Transylvania. As we have previously demonstrated, the canonries were granted by the pope due to the intervention of a secular or ecclesiastical high dignitary who wanted to reward his loyal servants.

Key words: Beneficial policy, Innocent VI, Urban V, Gregory XI, Oradea, Canon, chapter

Scurtă privire asupra personalității și a pontificatelor lui Inocențiu al VI-lea, Urban al V-lea și Grigore al XI-lea. După încheierea pontificatului lui Clement al VI-lea la 18 decembrie 1352 a fost ales papă Étienne Aubert, cardinal episcop de Ostia, care și-a luat numele de **Inocențiu al VI-lea** (1352-1362). El s-a născut în 1282 la Monts, lângă Pompadour, într-o familie de oarecare importanță, tatăl său fiind Adhemar Aubert, senior de Montel-de-Gelat (provincia Limousin). A studiat dreptul civil la Universitatea din Toulouse, unde a obținut doctoratul în drept civil (1329 sau 1330), fiind ulterior judecător șef al orașului. Étienne Aubert a fost canonic al capitlului catedral din Paris, postură din care ajunge în ambianța curții regale franceze. Regele Filip al VI-lea i-a încredințat trei solii la Curia Apostolică (1337, 1338 și 1341), unde se remarcă datorită calităților sale, ajungând auditor al tribunalului Rotei. Viitorul papă a devenit episcop de Noyon (1338-1339) și episcop de Clermont (1340-1352). La 20 septembrie 1342, Étienne Aubert a fost creat cardinal preot de San Giovanni e Paolo de papa Clement al VI-lea. A îndeplinit misiunea de legat apostolic în Anglia și Franța în 1342, iar ulterior ajunge mare penitențiar și administrator al episcopiei de Avignon (1348). La 13 februarie 1352 este numit cardinal episcop de Ostia și Velletri¹.

Preocuparea cea mai intensă a acestui papă a fost situația din Italia, dorind recuperarea orașelor din Marca Anconei și din Romagna. Inocențiu al VI-lea a considerat că este într-o

* Colegiul Tehnic Turda (doctor în istorie); neagurazvan10@yahoo.com

¹ John Norman Davidson Kelly, *The Oxford Dictionary of Popes*, Oxford University Press, Oxford, New York, 1988, p. 221 (în continuare *Oxford Dictionary of Popes*); Jean Favier, *Les Papes d'Avignon*, Fayard, Paris, 2006, p. 143 (în continuare *Les Papes d'Avignon*).

asemenea poziție, care îi permite să organizeze o campanie pe scară largă în Italia. Cu această misiune a fost însărcinat cardinalul spaniol Gil Álvarez Carrillo de Albornoz². Acest personaj s-a distins în luptele cu maurii, dobândind funcția de arhiepiscop de Toledo, fiind numit legal papal pentru Italia la 30 iunie 1353. Cardinalul spaniol a reușit în câțiva ani să readucă pacea în teritoriile papale din centrul Italiei și să impună dominația Bisericii asupra Mărcii de Ancona și a regiunii Romagna. În anul 1357 la Fano, cardinalul spaniol a emis celebrul său document *Constitutiones Sanctae Matris Ecclesiae*, o adevărată constituție care va reglementa funcționarea statului papal până în 1816³. Potrivit acestei constituții teritoriul statului papal era împărțit în 5 provincii: ducatul de Spoleto, Marca Anconei, Romagna, Patrimoniul Sfântului Petru și Campagna și Marittima. Fiecare dintre aceste unități era condusă de un rector, numit personal de către papă. Fiecare rector avea dreptul să își aleagă un consiliu alcătuit din 7 judecători. După campania victorioasă a cardinalului spaniol teritoriul papal cuprindea: Emilia-Romagna, Marche, Umbria și Lazio. Plecarea lui Gil Álvarez Carrillo de Albornoz din Italia a însemnat refacerea foștilor dușmani papali, astfel că Inocențiu al VI-lea și-a dat seama de greșeala făcută și l-a retrimis în peninsulă pe cardinal în 1358. Albornoz a rămas în Italia 5 ani perioadă în care a reușit să aducă sub ascultarea Bisericii orașul Bologna. El a murit în anul 1367, fiind onorat cu titlul de *Pater Ecclesiae*. Campaniile cardinalului spaniol au însemnat refacerea prestigiului papal în Italia și stingerea, cel puțin parțială, a focarelor de conflict. Acest fapt a pregătit terenul pentru reînnoirea suveranilor pontifi în cetatea eternă.

Papa Inocențiu al VI-lea a fost un om auster, adversar al luxului, cu o mare severitate a moravurilor. A fost extrem de strict cu franciscanii spirituali, pe care i-a deferit Inchiziției. El a girat încoronarea imperială a lui Carol al IV-lea la Roma în 1355⁴. Pontificatul său a însemnat și completa separare a papalității de Imperiu, în sensul în care în anul 1356, Carol al IV-lea a emis Bula de Aur, care va consfinți faptul că papa nu mai deține niciun rol în alegerea împăratului, acest act fiind de competența celor 7 principii electori: regele Boemiei, ducele Saxoniei, marchizul de Brandenburg, contele palatin al Rinului și arhiepiscopii de Köln, Mainz și Trier. Inocențiu al VI-lea a murit la 12 septembrie 1362 la Avignon și este înhumat la mănăstirea din Villeneuve-les-Avignon.

După moartea lui Inocențiu al VI-lea, conclavul întrunit în orașul de pe malurile Ronului l-a ales suveran pontif pe abatele mănăstirii Sfântul Victor din Marsilia, Guillaume de Grimoard, care își va lua numele de **Urban al V-lea** (1362-1370). Ca formație Urban era călugăr benedictin și profesor de drept canonic la Universitatea din Montpellier. El s-a născut în 1310 la Grizac, într-o familie importantă, tatăl său fiind Guillaume al II-lea de Grimoard, senior de Grizac. Viitorul papă a studiat la universitățile din Montpellier și Toulouse. În 1327 intră în ordinul benedictin la abația Chriac, unde unchiul său matern era prior, iar în 1342 devine doctor în drept canonic la Montpellier, unde și-a început cariera didactică, pe care a continuat-o predând la universitățile din Toulouse, Paris și Avignon. În 1352 devine abatele mănăstirii Saint-Germain d'Auxerre. Papa Inocențiu al VI-lea îl numește la 2 februarie 1361 abatele mănăstirii Sf. Victor din Marsilia, una dintre cele mai prestigioase și bogate abații din Franța⁵. Devenind un apropiat al cercurilor pontificale, viitorul Urban al V-lea a fost trimis ca legat papal în regatul napoletan (1362). În momentul alegerii el se găsea la Napoli. Urban al V-lea a fost o personalitate austeră, un spirit profund religios, care a păstrat obiceiurile călugărilor benedictini, chiar și după alegerea ca papă. El a redus luxul la curtea papală.

Pontificatul său a fost dominat de perspectiva reînnoirii la Roma, în contextul acțiunii pacificatoare întreprinse anterior în peninsulă de cardinalul Albornoz. Presiunea opiniei publice în favoarea reînnoirii papalității la Roma a crescut în intensitate. Astfel,

² Paolo Brezzi, Paolo Brezzi, *La civiltà del Medioevo europeo*, vol. 4 *Il dissolversi del mondo medioevale: (1313-1453/1454)*, Eurodes, Roma, 1978, p. 90; August Franzen, Remigius Bäumer, August Franzen, Remigius Bäumer, *Istoria papilor*, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, 1996, p. 263.

³ Francis Rapp, *L'église et la vie religieuse en Occident à la fin du Moyen Age*, Presses Universitaires de France, Paris, 1971, p. 48.

⁴ *Oxford Dictionary of Popes*, p. 222.

⁵ *Ibidem*, p. 223; *Les Papes d'Avignon*, p. 146.

În primăvara anului 1363 o delegație romană sosește la Avignon pentru a-i cere papei reîntoarcerea în Cetatea Eternă. De asemenea, Sfânta Brigita a Suediei și poetul Francesco Petrarca insistau pentru reîntoarcerea papei la Roma. Într-o scrisoare trimisă papei Urban din Veneția la 28 iunie 1366, Petrarca scria: *Considerați că Biserica Romei vă este ca o soție! Cineva ar putea să obiecteze că soția pontifului roman nu este doar o anumită biserică în sine, ci Biserica Universală. Știu, Prea Sfinte Părinte și ferească Dumnezeu să vă cer o limitare a puterii, ba chiar eu aș extinde-o și mai mult, ducând-o până la țarmul oceanului. Cred că tronul vostru este peste tot unde Iisus Christos are credincioși, dar aceasta nu înseamnă că nu sunteți legat de Roma printr-o relație specială; oricare alt oraș își are propriul episcop, dar numai unul este episcopul Romei*⁶. Împotriva întoarcerii la Roma s-a pronunțat regele Franței, Carol al V-lea cel Înțelept (1364-1380). Cu toate acestea papa era decis să se reîntoarcă la Roma. Astfel, în aprilie 1367 el a plecat din Avignon în direcția Marsilia, unde îl așteptau 23 de corăbii trimise în mare parte de regina Ioana a Neapolelui. Ajuns în Italia la Corneto (3 iunie 1367), alaiul papal s-a îndreptat spre Viterbo, unde a staționat din cauza epidemiei de febră contagioasă, care bântuia în Lazio și căreia îi va cădea victimă Albornozi⁷. La 16 octombrie 1367 Urban al V-lea a intrat triumfal în Roma, unde-l așteptau marchizul d'Este și contele Amedeo al VI-lea de Savoia. Papa a rămas la Roma până în anul 1370, fapt care va genera o redeșteptare a Cetății Eterne⁸. El își va petrece verile la Viterbo și Montefiascone. Urban al V-lea s-a preocupat îndeaproape de repararea și redecorarea bisericilor din Roma, mai ales a complexului de la Lateran. În intervalul de timp petrecut la Roma, pontiful a fost vizitat de către regina Ioana a Neapolelui și de împăratul Carol al IV-lea de Luxemburg (1368)⁹. O interesantă vizită a avut loc în anul 1369, când la Roma a venit împăratul constantinopolitan Ioan al V-lea Paleologul, cu speranța obținerii unui ajutor împotriva turcilor otomani infiltrați deja în Europa. În timpul acestei vizite, pe scările catedralei Sf. Petru de la Vatican, împăratul a abjurat în fața papei credința ortodoxă. În urma acestui gest s-a proclamat unirea celor două Biserici, în lipsa vreunui oficial ecleziastic constantinopolitan.

Revenirea la Roma nu i-a împlinit așteptările lui Urban al V-lea, care deziluzionat și presat de cardinalii francezi și-a dorit revenirea la Avignon. Pretextul a apărut în 1370, când în orașul Perugia a izbucnit o revoltă antipapală, iar romanii au venit în sprijinul acestui oraș. Urban s-a refugiat la Viterbo, unde a fost asediat de rebeli și de compania de mercenari a condotierului englez John Hawkwood. În timpul asediului papa a primit o ofertă de ajutor de la regele Ungariei, Ludovic de Anjou, care s-a oferit să intervină cu 10000 de oameni, însă Urban a refuzat¹⁰. Nedisponând de mijloacele necesare pentru a opune rezistență rebelilor, papa a luat decizia de a se retrage spre Franța. La 5 septembrie 1370 se îmbarcă la Corneto, iar la 16 septembrie ajunge la Marsilia, intrând în Avignon la 27 septembrie. Fiind bolnav, moare la 19 decembrie 1370¹¹, fiind îngropat inițial în catedrala din Avignon, dar rămășițele sale au fost transferat de fratele său, cardinalul Anglic de Grimoard la Mănăstirea Sfântul Victor din Marsilia (5 iunie 1372). În anul 1870 Urban al V-lea a fost beatificat de papa Pius al IX-lea, fiind singurul papă de la Avignon, care s-a bucurat de o asemenea cinste. În timpul pontificatului lui Urban al V-lea mișcarea cruciată a cunoscut un mic reviriment datorită regelui Petru I de Lusignan al Ciprului (1358-1369), care a cucerit orașul microasiatic Atalia (1361) și orașul Alexandria din Egipt (1365)¹².

Noul suveran pontif ales de conclav a fost Pierre Roger de Beaufort, nepotul lui Clement al VI-lea, care își va lua numele de **Grigore al XI-lea** (1370-1378). Interesant este faptul că conclavul a durat doar două zile, iar decizia finală a fost luată în unanimitate. Pierre s-a născut în 1329, la castelul Maumont, lângă Limoges, fiind fiul lui Guillaume Roger, comite

⁶ Textul scrisorii lui Petrarca în Claudio Rendina, Claudio Rendina, *Papii. Secrete și Istorie*, All, București, 2003, p. 548.

⁷ *Ibidem*, p. 550.

⁸ Paolo Brezzi, *op. cit.*, p. 48.

⁹ *Oxford Dictionary of Popes*, p. 224.

¹⁰ Claudio Rendina, *op. cit.*, p. 551.

¹¹ Philip Hughes, *A history of the Church*, vol. III, Sheed & Ward, London, 1960, p. 201.

¹² Katia Hadjidemetriou, *Istoria Ciprului*, Ed. Meronia, București, 2011, p. 124-125.

de Beaufort, fratele papei Clement al VI-lea. Legăturile de rudenie cu Clement al VI-lea i-au asigurat tânărului Pierre o ascensiune sigură și rapidă în ierarhia clericală. La 11 ani era canonic la Rodez, Rouen și Paris, deținând și alte beneficii ecleziastice: decan de Bayeux (din 1348), arhidiacon în capitlul din Sens, arhiepiscop la bazilicii San Giovanni în Laterano (1348). La 19 ani, Pierre Roger este creat cardinal diacon de Santa Maria Nouva, de către unchiul, (28 mai 1348). Pierre Roger și-a început studiile la Universitatea din Angers, iar ulterior s-a îndreptat spre Universitatea din Perugia, unde a studiat dreptul cu renumitul jurist Pietro Baldo degli Ubaldi¹³. Respectat pentru cunoștințele și educația sa, cardinalul Pierre devine una dintre cele mai proeminente figuri ale colegiului cardinalilor. Viitorul papă s-a remarcat printr-o fire modestă, profund religioasă, cu înclinații spre misticism. Își dorea revenirea la Roma, o cruciadă generală, precum și reunificarea Bisericii¹⁴.

Grigore al XI-lea a fost ultimul papă canonic din perioada avignoneză, fiind cel care se va reîntoarce definitiv la Roma¹⁵. Situația din Italia nu era, însă una propice revenirii papale în peninsulă. Astfel, Bernabo Visconti ducele de Milano a început un război cu familiile Este și Gonzaga, fapt care a antrenat dezaprobarea papală. Grigore l-a excomunicat pe ducele Milanului în 1373. Orașul Florența o va trimite la Avignon pe călugărița Ecaterina de Siena cu misiunea de a-l convinge pe Grigore să se stabilească la Roma¹⁶. Călugărița dominicană este primită de papă la 18 iunie 1376. Grigore al XI-lea a fost impresionat de aceasta, astfel că la 13 septembrie 1376 a părăsit definitiv Avignonul, intrând în Roma la 17 ianuarie 1377, stabilindu-se la Vatican¹⁷. Grigore al XI-lea a promovat o politică intransigentă față de erezie și eretici, mai ales în sudul Franței, Peninsula Iberică și spațiul german. În legătură cu această la 22 mai 1377 el a trimis o serie de scrisori în Anglia adresate regelui Eduard al III-lea, arhiepiscopului de Canterbury, episcopului de Londra și Universității din Oxford, prin care a condamnat 19 propoziții ale lui John Wycliffe (1320-1384), cerând ca operele și activitatea acestuia să fie minuțios investigate. La scurt timp, în 27 martie 1378, Grigore al XI-lea a trecut la cele veșnice, fiind înmormântat în biserica Santa Francesca Romana.

Grigore al XI-lea este considerat ultimul pontif din perioada clasică a papalității avignoneze. Cu el se încheie perioada în care suveranii pontifi, presați de situația politică au fost nevoiți să își aleagă o altă reședință, alta decât cea tradițională. Avignonul, micul oraș de pe Ron, s-a transformat în secolul al XIV-lea în capitala lumii creștine, în timp ce Roma cădea pradă haosului.

Pe de altă parte în a doua jumătate a secolului al XIV-lea dieceza de Oradea și-a continuat evoluția anterioară, fiind una dintre cele mai importante episcopii din estul Ungariei, sufragana arhiepiscopiei de la Kalocsa. Evenimentul major care s-a produs în această perioadă la nivelul diecezei a fost redactarea Statutelor capitlului în timpul păstoririi episcopului Dominic (1373-1374). Contextul redactării importantului document care regulariza funcționarea instituției capitulare a fost cel al unui conflict între canonici și episcop. Membrii capitlului l-au reclamat pe episcopul Dominic la Sfântul Scaun sub pretextul că nu dorește restituirea către membrii capitlului a drepturilor uzurpate de înaintașul său, Dumitru. Statutele capitlului, act de importanță deosebită, este unul dintre puținele documente de acest fel din Ungaria medievală, care s-au păstrat până astăzi. Apariția acestor Statute poate fi explicată din nevoia de a codifica drepturile și privilegiile capitlului și ale episcopului pentru a se evita declanșarea unor conflicte pe această temă¹⁸.

Politica beneficală a papilor Inocențiu al VI-lea, Urban al V-lea și Grigore al XI-lea în dieceza de Oradea. Anvergura politicii beneficale a acestor papi la nivelul diecezei orădene a fost una redusă, fenomen explicabil prin amploarea acestei politici promovată de predecesorul lor, Clement al VI-lea, care a numit nu mai puțin de 23 de canonici între 1342-1350.

¹³ *Les Papes d'Avignon*, p. 152.

¹⁴ *Oxford Dictionary of Popes*, p. 225.

¹⁵ Vintilă Horia, *Dicționarul papilor*, Ed. Saeculum, București, 1999, p. 134.

¹⁶ Warren Hollister, Judith Bennett, *Medieval Europe: A short history*, McGraw-Hill Companies Inc., Boston, 2002, p. 343.

¹⁷ *Oxford Dictionary of Popes*, p. 226.

¹⁸ Bunyitay Vincze, *A váradi káptalan legrégebbi Statutumai*, Nagyvárad, 1886, *passim*.

Prima numire a unui canonic la Oradea, făcută de Inocențiu al VI-lea s-a produs la 24 decembrie 1353, când Toma al lui Simion din Teiuș, a primit un astfel de post. Acesta era solul episcopului Andrei al Transilvaniei, la Curia papală și mai deținea arhidiaconatul de Crasna din aceeași dieceză¹⁹.

Având în vedere faptul că dieceza de Oradea se afla la granița lumii creștine, papa putea delega o parte a atribuțiilor sale privind politica beneficală. Astfel, la 12 ianuarie 1357 Inocențiu al VI-lea i-a permis episcopului Dumitru de Oradea să numească în beneficiile bisericești pe o perioadă de trei ani²⁰. Acest fapt nu implică și absența totală a pontifului din sfera politicii beneficale. La 6 august 1358 Inocențiu VI-lea, la cererea lui Ladislau, episcop de Veszprém, acorda un canonicat la Oradea lui Petru, canonic și cantor la Buda²¹.

Regina Elisabeta a intervenit pe lângă papă la 30 decembrie 1358 și a obținut pentru Grigore al lui Nicolae, cleric din dieceza Transilvaniei, un canonicat la Oradea²². La aceeași dată pontiful francez poruncea episcopului Dominic al Transilvaniei să se îngrijească de un canonicat în așteptarea prebendei la Oradea, pentru Petru al lui Andrei²³. Dintr-un document ulterior, emis la 18 mai 1359 aflăm că Petru al lui Andrei era cleric din dieceza Eger, iar la data respectivă nu a intrat în posesia canonicatului, pentru el intervenind Benedict Himfi, comite de Pilis, solul regelui Ungariei²⁴. Ca urmare a acestor demersuri, la data mai sus menționată, Inocențiu al VI-lea poruncea arhiepiscopului de Kalocsa, episcopului de Nitra și sacristanului bisericii din Avignon, să-l instaleze pe Petru al lui Andrei, în canonicatul de la Oradea.

La 17 mai 1359 Inocențiu al VI-lea ordona episcopului Transilvaniei, arhidiaconului de Hunedoara și sacristanului bisericii din Avignon, să-l instaleze pe Ioan al lui Simion, într-un canonicat la Biserica din Oradea²⁵. Pentru acesta va interveni și Andrei Lackfi, voievodul Transilvaniei²⁶. Ioan al lui Simion era cleric din dieceza Transilvaniei și putea păstra funcția de preot paroh la Bonțida.

Regele Ludovic I de Anjou a continuat intervențiile la papă pentru a-și pune apropiații în diverse posturi. La 2 iunie 1359 el a cerut și a obținut de la Inocențiu al VI-lea un canonicat la Oradea pentru capelanul său, Nicolae al lui Arnold, arhidiacon de Szabolcs. Acesta primea și demnitatea de custode de Oradea, care se va elibera prin sfințirea lui Grigore, ca episcop al Cenadului. Nicolae putea păstra canonicatele și prebende pe care le avea la Poznan (Polonia) și Agria²⁷. Capelanul regelui nu va intra în posesia noilor demnități dobândite la Oradea, deoarece episcopul Paul de Freising cere și obține de la papă numirea lui Nicolae al lui Arnold într-un canonicat la Meissen și în postul de paroh la Dresda. El trebuie să renunțe la demnitatea de custode de Oradea și la arhidiaconatul de Szabolcs²⁸. Nicolae al lui Arnold a fost ultimul canonic numit la Oradea de Inocențiu al VI-lea, despre care pomenesc documentele interne. Așadar, papa Inocențiu al VI-lea a numit la Oradea șase canonici. O explicație a acestui număr mic este politica beneficală amplă a predecesorului său, Clement al VI-lea. Cu toate acestea Inocențiu al VI-lea nu a neglijat politica beneficală din dieceza Oradiei.

Urban al V-lea nu s-a remarcat printr-o politică beneficală de anvergură, la Oradea. Astfel, din epoca acestui papă ne-au rămas doar trei documente interne, care amintesc de

¹⁹ Bossányi Árpád, *Regesta Supplicationum. A Pápai Kérvénykönyvek Magyar Vonatkozásu Okmányai Avignoni Korszak*, II. Kötet, VI. Ince Pápa 1352-1322. V Orbán Pápa 1362-1370. VII Kelemen EllenPápa 1378-1394, Stephaneum Nyomda, Budapest, 1918, p. 243 (în continuare Regesta Supplicationum II); *Documenta Romanae Historica, seria C Transilvania*, vol. X, Ed. Academiei Române, București, 1977, p. 246-247.

²⁰ Regesta Supplicationum II, p. 243-244; *Documenta Romanae Historica, seria C Transilvania*, vol. XI, Ed. Academiei Române, București, 1981, p. 69 (în continuare DRH C, XI)

²¹ *Ibidem*, p. 310.

²² Regesta Supplicationum II, p. 244, 349; DRH C, XI, p. 343.

²³ A se vedea nota anterioară.

²⁴ Regesta Supplicationum II, p. 244, 361.

²⁵ DRH C, XI, p. 386.

²⁶ *Ibidem*, p. 389.

²⁷ *Ibidem*, p. 393.

²⁸ *Ibidem*, p. 531.

numirea în postul de canonic la Oradea. La 23 iunie 1366, papa, la cererea regelui Ludovic I și a reginei Elisabeta, îl numește pe Nicolae al lui Ioan al lui Alexandru, canonic prebendar la Oradea. Totodată acesta primea și demnitatea de custode. Nicolae era canonic la Eger, pe care îl putea păstra, dar deținea și un arhidiaconat în Biserica Oradiei, la care trebuia să renunțe²⁹. Cel de-al doilea canonic numit de Urban al V-lea la Oradea a fost Ladislau al lui Pavel, la 29 iunie 1366. Pentru el a intervenit Gheorghe, cancelarul și solul împăratului constantinopolitan. Ladislau era preot în dieceza orădeană și ținea altarul Sf. Ecaterina din aceeași provincie episcopală, la care trebuia să renunțe după ce va intra în posesia canonicatului și a prebendei³⁰. Tot la 29 iunie 1366 prin-un act papal se amintește despre o altă numire canonicală făcută la Oradea. Documentul în cauză este pentru Dominic al lui Iacob, care în urma intervenției lui Gheorghe, solul împăratului constantinopolitan, primea un canonicat și o demnitate la Pécs. Actul amintit menționează că Dominic al lui Iacob a primit tot de la papa Urban al V-lea un canonicat la Oradea. Respectivul preot mai deținea în dieceza orădeană capela Sf. Andrei, la care era dispus să renunțe³¹.

Ultimul papă de la Avignon, Grigore al XI-lea a făcut doar două numiri de canonici la Oradea. La 14 ianuarie 1374 pontiful francez cerea episcopului Dumitru al Transilvaniei să întărească numirea lui Grigore al lui Gheorghe, cleric din dieceza Transilvaniei, în postul de canonic la Oradea și la conducerea arhidiaconatului de Kuleser și aceeași biserică. Documentul papal conține și unele detalii despre procedura care a stat la baza acestei numiri. Astfel, din acest act aflăm că *respectivul canonicat și arhidiaconat erau vacante rămânând atunci vacante prin renunțarea liberă a iubitului fiu Gaspar al lui Pancrațiu, canonic al numitei biserici și arhidiacon de Kuleser din aceeași episcopie, <renunțare> făcută în afara curții romane, de bună voie, în mâinile lui Dumitru, de bună aducere aminte, episcopul de Oradea, și primită de numitul episcop în afara numitei curți, în temeiul autorității sale episcopale, pomenitul episcop – întrucât, după vechiul obicei încuviințat și păzit până acum în pace, dania și numirea acelor canonicat, prebendă și arhidiaconat țin de episcopul de Oradea aflător atunci în slujbă- a hărăzit și a numit, după canoane numitului Grigore, în temeiul aceleiași autorități, canonicatul, prebenda și arhidiaconatul sus-pomenite, rămase astfel vacante, afară numai dacă nu s-ar împotrivi rezervațiile apostolice, sau dacă dreptul de danie a acelu canonicat, prebendă și arhidiaconat nu ar fi trecute în chip legiuit asupra scaunului apostolic, prin rânduielile conciliului de la Lateran, iar acest Grigore dobândind canonicatul, prebenda și arhidiaconatul le-a ținut și stăpânit de atunci în temeiul daniei și numirii pomenite, după cum le ține și le stăpânește <și acum> în pace și liniște³². Numirea lui Grigore în aceste posturi a fost făcută de episcopul Dumitru de Oradea, aceasta fiind prerogativa sa. Respectivul posturi ecleziastice au rămas vacante prin renunțarea fostului titular. Noul titular le-a luat în stăpânire, iar papa confirma decizia fostului episcop de Oradea.*

Confirmarea era necesară pentru ca decizia episcopului de Oradea să aibă o valabilitate absolută, Grigore a fost preocupat să obțină: *Grigore stă la îndoială dacă, la timpul daniei și numirii lor, canonicatul, prebenda și arhidiaconatul <amintite mai sus> au fost oșebit păstrate pe seama dreptului de hotărâre al scaunului apostolic sau dacă, precum se spune mai sus, dreptul de danie a lor trecuse asupra numitului scaun și dacă el ar putea, în viitor, să fie supărat cu privire la canonicatul, prebenda și arhidiaconatul pomenite <mai înainte>³³. Grigore al XI-lea aproba și confirma decizia episcopului Dumitru.*

Ultima numire a unui canonic de către un papă de la Avignon la Oradea a fost

²⁹ *Documenta Romaniae Historica, seria C Transilvania*, vol. XIII, Ed. Academiei Române, București, 1994, p. 152-153.

³⁰ *Ibidem*, p. 166.

³¹ *auctoritate litterarum eiusdem Sanctitatis canonicatum ecclesie Varadiensis et quandam capellam sancti Andree in eadem ecclesia obtinet et prebendam acceptaverit et per executorem sibi fecerit provideri, cuius prebende nondum possessionem corporalem est assecutus, quam capellaniam paratus est dimittere* cf. *Regesta Supplicationum* II, p. 449.

³² *Documenta Romaniae Historica, seria C Transilvania*, vol. XIV, Ed. Academiei Române, București, 2002, p. 438.

³³ *Ibidem*, p. 439.

făcută la 5 iunie 1377, când Grigore al XI-lea poruncea lui Ladislau, prepozitul Bisericii Transilvaniei, să-l introducă pe Andrei, fiul lui Petru, cleric din dieceza Kalocsa, într-un canonicat la Oradea. Noul canonic avea o imagine deosebit de bună la curie: *lăudat în multe feluri în fața noastră pentru cinstea vieții și a obiceiurilor, și alte merite ale virtuților <sale>*³⁴.

Cine au fost canonicii numiți? Ultimii trei papi canonici de la Avignon au numit, în total, la nivelul diecezei orădene unsprezece canonici. Analiza documentelor epocii relevă faptul că toți aceștia au fost supuși ai regelui Ungariei, lipsind total elementul alogen. Cu privire dieceza din care proveneau situația era următoarea: din dieceza Transilvaniei proveneau patru canonici, din dieceza de Eger proveneau doi canonici, din dieceza de Oradea tot doi, în timp ce diecezele Kalocsa, Pécs și Veszprém erau reprezentate de câte un canonic fiecare. Așadar, cei mai mulți proveneau din dieceza Transilvaniei, fapt care vine să confirme importanța acestei unități ecleziastice, dar și preoților care slujeau acolo. Ca și în cazul lui Clement al VI-lea, prezentat de noi în numărul pe anul 2013 la acestei reviste, și în cazul ultimilor trei papi canonici de la Avignon, canonicatele erau acordate de pontifi la cererea unor mari demnitari laici sau ecleziastici, care doreau în acest mod să-și recompenseze apropiatii pentru devotamentul lor și pentru slujbele credincioase aduse. În cazul de față se constată trei intervenții regale (fie că este vorba despre regele Ludovic I de Anjou sau de regina Elisabeta), trei intervenții diplomatice (de la solul regal, Benedict Himfi, comite de Pilis și de la solul împăratului Constantinopolitan, care intervine pentru doi clerici), o intervenție voievodală (din partea lui Andrei Lackfi, voievodul Transilvaniei) și o intervenție episcopală (venită de la Ladislau, episcop de Veszprém). Pentru trei canonici documentele păstrate nu consemnează la intervenția cui au primit canonicatele respective. Pe lângă un canonicat și o prebendă în capitlul orădean, unii clerici au primit și demnități în ierarhia capitulară. Astfel, Nicolae al lui Arnold a fost numit și custode. Un caz identic a fost și cel al lui Nicolae al lui Ioan. Alții au primit arhidiaconate (Grigore al lui Gheorghe a fost numit arhidiacon de Kuleser). Cei numiți nu erau străini de domeniul ecleziastic, având experiența altor posturi, numirea la Oradea, fiind făcută uneori cu scopul de a-i crește venitul respectivului. Astfel, Toma al lui Simion era arhidiacon de Crasna, deci și canonic în cadrul capitlului Bisericii Transilvaniei, Petru de Buda era cantor și canonic în capitlul colegial din Buda, iar Ioan al lui Simion era paroh de Bonțida (azi jud. Cluj). Uneori numirea într-un canonicat putea să prezinte unele incompatibilități: Ladislau al lui Pavel primind un canonicat la Oradea trebuia să renunțe la altarul Sf. Ecaterina din cadrul aceleiași dieceze.

Considerații finale. Papii Inocențiu al VI-lea, Urban al V-lea și Grigore al XI-lea au continuat politica beneficală la nivel diecezei de Oradea începută de predecesorii lor, Ioan al XXII-lea și Clement al VI-lea. Ultimii trei papi canonici de la Avignon au numit la nivelul diecezei orădene unsprezece canonici. Toți cei numiți erau supuși ai regelui Ungariei, neexistând alogeni. Cei mai mulți canonici numiți proveneau din dieceza Transilvaniei. Precum am demonstrat anterior, canonicatele erau acordate de papă la intervenția unui mare demnitar laic sau ecleziastic, care dorea să-și gratifice apropiatii. Pe lângă un canonicat propriu-zis, cei numiți puteau primi și o demnitate în ierarhia capitulară, dacă acest fapt nu era incompatibil cu un alt post bisericesc.

³⁴ *Documenta Romaniae Historica, seria C Transilvania*, vol. XV, Ed. Academiei Române, București, 2006, p. 247.

Anexă
Canonici numiți de papii Inocențiu al VI-lea, Urban al V-lea și Grigore al XI-lea la Oradea

Nr. crt.	Numele canonicului	Persoana care a intervenit pentru el	Anul numirii	Alte informații și observații
1	Toma al lui Simion		24 decembrie 1353	Beneficiarul era cleric din dieceza Transilvaniei, arhidiacon de Crasna și sol al episcopului Andrei la Curia apostolică
2	Petru de Buda	Ladislau, episcop de Veszprém	6 august 1358	Beneficiarul era canonic și custode la Buda
3	Grigore al lui Nicolae	Regina Elisabeta	30 decembrie 1358	Beneficiarul era cleric din dieceza Transilvaniei
4	Petru al lui Andrei	Benedict, solul regelui Ungariei	30 decembrie 1358	Beneficiarul era cleric din dieceza Eger
5	Ioan al lui Simion	Andrei Lackfi, voievodul Transilvaniei	17 mai 1359	Beneficiarul era cleric din dieceza Transilvaniei, paroh de Bontida
6	Nicolae al lui Arnold	Ludovic I de Anjou, regele Ungariei	2 iunie 1359	Beneficiarul era capelan regal, arhidiacon de Szabolcc, primind și funcția de custode
7	Nicolae al lui Ioan	Ludovic I de Anjou, regele Ungariei și regina Elisabeta	23 iunie 1366	Beneficiarul era cleric din dieceza Eger, având acolo un canonicat. Primește și funcția de custode, dar trebuia să renunțe la arhidiaconatul pe care îl deținea în Biserica de la Oradea
8	Ladislau al lui Pavel	Gheorghe, solul împăratul constantinopolitan	29 iunie 1366	Beneficiarul era preot în dieceza Oradea și trebuia să renunțe la altarul Sf. Ecaterina din aceeași biserică
9	Dominic al lui Iacob	Gheorghe, solul împăratul constantinopolitan	29 iunie 1366	Beneficiarul era capelan regal și mai deținea un canonicat și o demnitate la Pécs, precum și capela Sf. Andrei din dieceza orădeană la care trebuia să renunțe
10	Grigore al lui Gheorghe		14 ianuarie 1374	Beneficiarul era cleric din dieceza Transilvania și mai primea arhidiaconatul de Kuleser din dieceza Oradiei
11	Andrei al lui Petru		5 iunie 1377	Beneficiarul era cleric din arhidieceza Kalocsa